

Čemu Status?

Nadam se da se iz obimnog, raznovrsnog i bogatog sadržaja novog broja Statusa jasno razaznaje trajno nastojanje da Status ostane i bude prije svega društveno angažirani časopis, usmjeren, dakle, u konačnici ne na neobvezujuće akademske rasprave samozadovoljnih i samodostatnih intelektualaca nego na odgovorna promišljanja koja će biti makar mali doprinos procesima društveno-političke preobrazbe našeg postratnog i tranzicijskog društva

Alen Kristić

Što je sve, uz probleme s kojima je suočena sva naša domaća periodika, uzrokovalo tako dugo čekanje na 14. broj Statusa, dijelom se da razaznati i iz polemičke prepiske urednika Statusa (Sarajlić – Vukoja – Kristić). Upravo se u toj polemici oblikovala i središnja tema ovoga broja Statusa – *Unutarnacionalni / unutaretnički dijalog: potreba ili iluzija* – ali ta je polemika ujedno na jedinstven način iznova raskrila odsudne probleme društveno-političke zbilje BiH. Polemika je na koncu okrunjena osvrtom sva tri urednika na tijek i sadržaj polemike.

Nadam se da se iz obimnog, raznovrsnog i bogatog sadržaja novog broja Statusa jasno razaznaje trajno nastojanje da Status ostane i bude prije svega društveno angažirani časopis, usmjeren, dakle, u konačnici ne na neobvezujuće akademske rasprave samozadovoljnih i samodostatnih intelektualaca nego na odgovorna promišljanja koja će biti makar mali doprinos procesima društveno-političke preobrazbe našeg postratnog i tranzicijskog društva. U svijesti o jedinstvenosti društveno-političkoga BiH razvilo se tako postupno, i ne bez lomova, i ono jedinstveno samoga Statusa.

Dramatično, ponekad razočaravajuće, ali u konačnici obogaćujuće iskustvo pripreme ovog broja Statusa – od uredničke polemičke prepiske do (pokušaja) angažiranja autora, što su nerijetko pratile i polemike, pa čak i ideološko etiketiranje samoga Statusa, bez hrabrosti i dobre volje da se vlastiti stavovi o spornosti Statusa argumentirano iznesu u samome Statusu za što su pojedini potencijalni autori Statusa ljubazno bili zamoljeni – potaklo me je da ovaj Uvodnik (zlo)upotrijebim da u svoje vlastito ime kao jedan od

urednika Statusa pojasnim što za mene znači to jedinstveno Statusa.

To je prije svega duboko uvjerenje da se društveno-politička preobrazba našeg društva ne može dogoditi bez (nenasilnog) dijaloga, i to dijaloga u koji će biti uključeni po mogućnosti nositelji svih (ili makar onih odsudnih) svjetonazorskih, religijskih, društvenih, kulturnih, političkih... programa, dakako, pod uvjetom da ti stavovi budu argumentirani, dakle, da uza sav polemički naboj budu oslobođeni ideološkog fanatizma i isključivosti koja umjesto argumentima operira ideološkim inkriminacijama, s nadom da će se utemeljenost (logička, povijesna...) tih argumenata provjeravati u daljnjoj polemici / dijalogu zastupnika različitih stavova.

Zapravo, to uvjerenje je omogućilo i postojanje uredničkog sastava Statusa kakav danas jest, a koji nipošto nije, kako mnogi usidreni u predrasude o Statusu misle, skup svjetonazorskih, ideoloških, političkih... istomišljenika. Naprotiv, a to posvjedočuje i polemička prepiska urednika, riječ je o tri čovjeka različitih (a ponekad i sasvim oprečnih!) svjetonazora, ideoloških i političkih orijentacija, uvjerenih da je upravo zato dijalog među njima osobno smislen, ali i da je bez takvog dijaloga na općedruštvenoj razini budućnost našeg društva zapečaćena.

Dakle, na pozadini podijeljenog društva kakvo bosanskohercegovačko zasigurno jest, jedinstveno Statusa meni se prvenstveno nameće kao nastojanje da se iz te podijeljenosti (u svim njezinim oblicima: nacionalnim, religijskim, političkim, ekonomskim, regionalnim, unutarnacionalnim...) iskorači, i

to za početak makar tako što će se pojedincima iz različitih ugodnih i sigurnih (ideoloških, svjetonazorskih, političkih, misaonih...) "rovova" i "bastiona", kao nositeljima određenih za društveno-političku zbilju relevantnih i djelatnih stavova, kao izazov ponuditi slobodan prostor da u istom časopisu zajedno s vlastitim oponentima i neistomišljenicima zajedno pišu promišljajući zbilju oko sebe bez cenzure, ali i potrebe za autocenzurom. Naravno, bez iluzije da se preko noći među njima može dogoditi dijalog u punom smislu te riječi, ali s uvjerenjem da je početak svakog autentičnog dijaloga upravo mogućnost takvog "monološkog zajedništva", a opet, s uvijek mogućim pozitivnim učincima na čitatelje koji imaju rijetku priliku čitati neistomišljenike između istih korica, što je, makar mali doprinos oblikovanju dijaloške kulture u nas, s otvorenošću da i sami autori oprečnih stavova, postupno uđu u kritičko-polemički dijalog koji nikoga ne bi smio ostaviti istim.

Dakako, to ne znači nipošto i nikakvo, pogotovo ne etičko relativiziranje različitih stavova (je li potrebno isticati k tomu da ujedno urednici Statusa ne dijele automatski stavove autora Statusa?), ali znači iznova duboko uvjerenje da do društveno-političke preobrazbe društva ne može doći ukoliko se u dijalog ne uključe čak i nositelji, po našoj ili općesusvojenoj procjeni, čak pogubnih stavova.

Kako opravdati to možda zbunjujuće i uznemirujuće uvjerenje da valja dijalogizirati i s nositeljima pogubnih stavova?

Odgovor se može ponuditi iz različitih perspektiva: sociološke, filozofske, religijske...

No, meni se prije svega nameće slika, duboko usječena u moje pamćenje, povezana uz kršćanskog (pobliže protestantskog) mirotvorca Franka Buchmana, bez čijeg je angažmana pomirenje između Nijemaca i Francuza nakon II. svjetskog rata nezamislivo, a time i Europska unija (uostalom, upravo je on upoznao i povezoao tvorce Europske unije Adenauera i Shumana).

Naime, organizacija Moralno oboružanje (MRA), čiji je utemeljitelj Buchman, organizirala je poslije II. svjetskog rata seminare i konferencije o pomirenju i moralnoj obnovi Europe, prvenstveno u švicarskom planinskom gradiću Cauxu, u kojem sam imao sreću biti. Nazočan na jednom takvom susretu 1947., Buchman je kriknuo: *Gdje su vam Nijemci? Nikad nećete ponovo izgraditi Europu bez Nijemaca!!!* Nasreću, Caux je nakon toga krika postao mjesto gdje su se po prvi puta nakon II. svjetskog rata oči u oči susretali Nijemci i Francuzi, i nitko u tome susretu, dakako, nije ostajao nepromijenjen.

Proganjan tim krikom našao sam se i u Statusu, uvjeren da se društveno-politička zbilja ne može preobraziti ako nećemo stupiti i u dijalog s nositeljima (i pristalicama) po nama pogubnih (pa čak i zločinačkih) stavova, projekata, programa... gdje se, dakako, ne radi o relativiziranju istine, krivnje, gri-

jeha, odgovornosti... nego u konačnici intelektualnom (i vjerničkom!) odgovornom razlikovanju između, da iskoristim religijski diskurs, "greške" i "grešnika", pri čemu "grešku" valja bezuvjetno osuditi, a s "grešnikom", svemu unatoč, dijalogizirati u vjeri u trajnu mogućnost ljudske preobrazbe, obraćenja, otvaranja očiju, promjene stava, a sve to s trajnim rizikom da usred dijaloga možda otkrijemo kako smo istinski "grešnici" zapravo mi, ili makar spoznamo neke vlastite "greške" i vlastitu suodgovornost za "greške grešnika". Umjesto toga zahtjevnog dijaloga, skopčanog i s razočarenjem s nerijetko potvrđenom ljudskom ustrajnošću u sljepilu zla, bez kojeg usprkos tome doista nema društveno-političkog ozdravljenja, osuditi bezuvjetno i konačno "grešnika" kao i "grešku", i ne pomislivši da smo zapravo možda mi "grešnici" ili ne zapitati se makar o vlastitoj sukrovnji za "greške grešnika", znači izdati ne samo poziv intelektualaca ili vjerničke vrednote nego i samu ljudskost! Obratno, ustrajati u tome dijalogu, svim razočaranjima i umorima unatoč, znači ustrajati u vjeri u sačuvanu iskru ljudskosti (i božanskoga) u svakome čovjeku, pa i u neprijatelju (ili čak zločincu).

Uostalom, zašto drugoga ne kušamo ispričati kao sebe spram vlastitog grijeha / zla, pozivajući se na nehotičnu zabludu ili nešto zlokobno u nama, nego ga naprosto okrutno poistovjećujemo s njegovim grijehom / zlom?

Ne mogu a da ne posegnem i za par misli velikog kršćanskog (pobliže katoličkog) mistika Thomasa Mertona koje mi često padaju na pamet promatrajući političku, ali i akademsku, nerijetko u službi oboljele političnosti, pozornicu BiH: "... Tako nikada ne vidimo jedinu istinu koja nas hoće pomoći da počinjemo rješavati naše etičke i političke probleme: da smo svi manje ili više neispravni, da smo svi pogrešivi, svi ograničeni i smetani svojim pomiješanim razlozima, svojom samo-obmanom, svojom pohlepom, svojom takozvanom krepošću i svojom težnjom nasrtljivosti i pretvaranju.

U svojem zabacivanju da prihvatimo djelomično tuđe dobre nakane i s njima surađujemo (dakako razborito i predano prema neizbježivoj nesavršenosti uspjeha) mi nesvjesno izdajemo svoju vlastitu zlobu, svoju vlastitu netrpeljivost, svoj vlastiti manjak realizma, svoju vlastitu etičku i političku brbljavost.

Možda bi na koncu prvog stvarnog koraka prema miru moglo biti zbiljsko prihvaćanje činjenice da su naši politički ideali možda u velikom razmjeru varke i umišljanja uz koje smo prionuli iz razloga koji nisu uvijek savršeno pošten: da smo radi toga spriječeni da vidimo neko dobro i neku praktičnost u političkim idealima svojih neprijatelja – koji mogu, dakako, biti na mnogo načina čak varljiviji i nepošteniji nego naši.

Nećemo nikada nigdje dobiti, ako ne možemo prihvatiti činjenicu da je politička znanost zapleten čvor dobrih i zlih motiva u kojima, možda, prevladava zlo, ali gdje se mora neprestano i ustrajno nadati da se može naći i nešto malo dobra.

Uvodnik

Ali netko će reći: *Ako jednom priznamo da svi imamo jednako krivo, odmah će sva politička djelatnost biti paralizirana. Možemo jedino tada raditi kada pretpostavimo da smo u pravu.* Naprotiv, vjerujem da temelj valjane političke djelatnosti može jedino biti priznanje da pravo rješenje svih naših problema **nije** pristupačno samo jednoj izoliranoj stranci ni narodnosti, nego da svi moramo nadoći na to rađajući zajedno.”

Sve do sada rečeno konkretizirao bih na jednom primjeru, podsjećajući prije toga da je prvotno zacrtana tema za 14. broj Statusa bila *Hrvatsko pitanje u BiH – pogledi iznutra*.

S radošću sam dočekaao objavljivanje uistinu poticajnog i korisnog zbornika “Hrvati u BiH: Ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet” (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Zagreb, 2010.) nastao kao plod istoimenog znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 4. studenog 2009. Da ne budem krivo razumljen, spomenut ću uzgred da se u tome Zborniku nalazi i moj prilog.

Nema sumnje da taj Zbornik predstavlja važan korak naprijed u ispunjavanju preduvjeta i davanja smjernica za redefiniranje identiteta katolika-Hrvata u BiH sučeljenih s biološkim nestankom, napose nakon nacionalističkog ludila 90-ih godina prošlog stoljeća, a za što u konačnici ključnu odgovornost, po meni (a na to upućuje i općeljudska mudrost), snose sami katolici-Hrvati u BiH, jer svačija propast u konačnici izlazi iz njega samoga.

No, prema mojem mišljenju, taj Zbornik (odnosno znanstveni skup), a niti Zbornici (odnosno znanstveni skupovi) istoga koncepta u smislu autora / autorskih stavova, nisu, ma koliko korisni bili, dostatni za provođenje životno nužnog redefiniranja identiteta katolika-Hrvata u BiH.

Razlog tomu je jednostavan: u njemu su zastupljeni isključivo autori, pojednostavljeno (!!!) kazano, sličnih i jednakih stavova i glede krivaca (političkih, religijskih...) među Hrvatima za katastrofalno stanje katolika-Hrvata u BiH i glede smjera u kojem se može i treba prevladati to katastrofalno stanje odnosno na koji bi se način trebalo izvršiti redefiniranje identiteta katolika-Hrvata u BiH.

Ne umjesto toga nego uz to (i više od toga!) potrebni su nam znanstveni skupovi ili naprosto forumi (pisani ili usmeni) na kojima će o navedenom oči u oči polemički dijalogizirati nositelji svih prije rata, u ratu i u poraću djelatnih, onih u centru moći i onih na margini, društveno-političkih opcija, sila, vizija među katolicima-Hrvatima u BiH i Hrvatskoj..., i to neovisno o tome, ili još bolje, baš zbog toga, jer se nositelji nekih od tih opcija međusobno smatraju ključnim krivcima za katastrofalno stanje katolika-Hrvata u BiH.

Uvjeran sam da bez takvog kritičko-polemičkog dijaloga ne može doći do, iznova kažem, životno nužnog redefiniranja

identiteta katolika-Hrvata u BiH, a opet, dakako, bez iluzije da se ti stavovi mogu (ili trebaju) pomiriti, pogotovu ne preko noći i uz relativiziranje istine, no, uvjeren sam da bi takav dijalog oči u oči otupio makar u nekim pojedincima na svim stranama onu ideološku mržnju i isključivost koju sebi ne možemo priznati, a takvi bi potom bili ključni za proces redefiniranja identiteta katolika-Hrvata u BiH jer bi im polemički dijalog oči u oči postupno pružao mogućnost za sadržaje autentičnog dijaloga: otkriti protivnikovu istinu... uvidjeti da nismo poznavali istinu drugoga... otkriti i prepoznati našu vlastitu odgovornost za konflikt... prikazati nepravdu... dati konkretne prijedloge... (J. i H. Goss Mayr)

A jedinstveno Statusa sastoji se upravo u svjesno izabranom konceptu odnosno zagovaranju i prakticiranju takvog polemičkog dijaloga, i to ne samo kad je riječ o *Hrvatskom pitanju u BiH* već u bilo kojoj društveno-politički relevantnoj temi. Naravno, mjera u kojoj Status u tome uspijeva uvjetovana je ne samo angažmanom urednika Statusa nego i brojem autora spremnih da stupe u takav dijalog, prepoznajući njegovu važnost i Status kao povjerenja dostojno mjesto za vođenje takvog dijaloga.

Na koncu ovog promišljanja ukazao bih na neke od temata iz ovog broja Statusa.

Pored već spomenute uredničke polemičke prepiske kao *Uvoda u temu broja* (Sarajlić – Vukoja – Kristić) i središnjeg temata 14. broja Statusa – *Unutarnacionalni / unutarnički dijalog: potreba ili iluzija* – s priložima, među ostalim, Srećka M. Džaje, Dubravka Lovrenovića, Ive Lučića, Luke Markešića, Nine Raspudića, Uge Vlasisavljevića, Faruka Borića, Željka Ivankovića, Antonija Šeperića..., tu je temat *Teološki “klasici” u Sarajevu*. Pored dva intervjua s dvojicom vodećih živućih kršćanskih teologa Hansa Künga i Jürgena Moltmanna, donosimo i po dva njihova za našu domaću društveno-političku zbilju višestruko poučna i izazovna predavanja (od toga tri održana u Sarajevu!), i to po prvi puta prevedena i objavljena.

Temat pod naslovom *Dosje Iranske ambasade* posvećen je rijetko viđenom diplomatskom, kulturnom i književno-intelektualnom skandalu odnosno napadu Odjela za štampu dotične ambasade u Sarajevu na književnika Željka Ivankovića, i to zbog njegovog eseja *Fundamentalizam: redukcija ideja za apsolutizaciju vlasti* iz knjige *Tetoviranje identiteta*, prvotno objavljenog u Statusu.

Temat pod naslovom *Izazov pomirenja* donosi dva zanimljiva teksta koji pitanje pomirenja propituju u bosansko-hercegovačkom kontekstu, i to kako u potrazi za pogodnim modelima pomirenja za BiH i regiju (Nicolas Moll) tako i potvrđujući empirijskim istraživanjem nepostojanje razrađenih modela pomirenja i sustavnog obrazovanja za pomirenje unutar institucija tradicionalnih religijskih zajednica u BiH (Ivan Lasić).

Temat *S društvenih margina* nudi tri iznimno zanimljiva teksta, i to o disidentima Druge Jugoslavije (Mira Bogdano-

vić), Romima (Mile Lasić) i transformaciji mitskog govora u tekst popularne kulture na primjeru mita o dr. Dabiću (Iva Simčić).

Uz zanimljive tekstove u tematima *Filozofija*, *Umjetnost*, *Mediji i demokratizacija*, *Naše starine* i već ustaljenoj rubrici *Reagiranja* na koncu Statusa donosimo niz prikaza novih knjiga i časopisa obilježenih nadasve društveno-političkom angažiranošću. Za ovu priliku skrećem pozornost na knjigu našeg urednika Eldara Sarajlića *Kultura kulture: etnicitet, postmodernost i politika*, drugu knjigu po redu u Dijalogovoj biblioteci *Status*, kao i na kod nas jedinstvenoga

izdavačkog poduhvata nakladničke kuće *Synopsis* (Sarajevo): početak objavljivanja prestižnog međunarodnoga teološkog časopisa "Concilium" i na hrvatskom jeziku.

Na koncu, novi broj Statusa povjeravamo Vama, poštovane čitateljice i čitatelji, s nadom da će njegov sadržaj pridonijeti začinjanju i osnaživanju pozitivnih društveno-političkih procesa u nama i oko nas, ali i potaknuti mnoge od Vas da kao autori ostanu i postanu suradnici Statusa, ne na posljednjem mjestu osvrćući se i u duhu polemičkog dijaloga na tekstove dostupne u ovom dugo očekivanom 14. broju Statusa.